

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשכה

ערב שבת-קודש
פרשת בהעלותך
י' בסיוון ה'תשס"ח

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י' בסיון ה'תשס"ח – י"ז בסיון ה'תשס"ח

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י' בסיון	הלי מלכים ומלחמותיהם פרק ד-ו.	הלי טומאת אוכלין פרק ז.	מ"ע קפז. מ"לית מט. מ"ע קפח. קפט. מ"לית נט.
ש"ק	י"א בסיון	פרק ז-ט.	פרק ח.	מ"לית מו. מ"ע קצ. מ"לית נו. נו. מ"ע קצב. קצג.
א'	י"ב בסיון	פרק י-יב. סיום מחזור כ"ז	פרק ט.	מ"ע קצא. ריד. מ"לית שיא. נח. מ"ע רכא. מ"לית רסג. רסד.
ב'	י"ג בסיון	אז וגו'. כל המצות... שנת החמה.	פרק אחד ליום, שנה ג פרק י	הספר הזה שאבאר בו... שזכרנו* ואני עתה מתחיל בזכרון השרשים... במצות עשה...
ג'	י"ד בסיון	מצות עשה. א מצוה ראשונה... אין לו.	פרק יא.	השרשים**.
ד'	ט"ו בסיון	מצות לא תעשה. א מצוה... אלו הם... בין עשה ובין לא תעשה.	פרק יב.	השרשים**.
ה'	ט"ז בסיון	וראית לחלק... בעזרת ש-די.	פרק יג.	השרשים**.
ו'	י"ז בסיון	משוך חסדך וגו'. ספר המדע והוא ספר ראשון... הלי יסודי התורה... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יד.	מ"ע א. מ"לית א. מ"ע ב.

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה	
8.15	7.47.1	1.16	12.41	9.05	5.38	4.34	4.07	2.56	ו', י' בסיון
8.15	7.47.5	1.16	12.41	9.06	5.38	4.34	4.06	2.56	ש"ק י"א בסיון
8.16	7.47.9	1.17	12.41	9.06	5.38	4.34	4.06	2.56	א', י"ב בסיון
8.16	7.48.2	1.17	12.41	9.06	5.38	4.34	4.06	2.56	ב', י"ג בסיון
8.16	7.48.5	1.17	12.41	9.06	5.38	4.34	4.06	2.56	ג', י"ד בסיון
8.17	7.48.8	1.17	12.42	9.06	5.38	4.34	4.07	2.56	ד', ט"ו בסיון
8.17	7.49.1	1.17	12.42	9.06	5.38	4.34	4.07	2.56	ה', ט"ז בסיון
8.17	7.49.4	1.18	12.42	9.06	5.38	4.35	4.07	2.56	ו', י"ז בסיון

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטי" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
8:29	7:10	8:28	7:10	8:31	7:25	8:33	7:18	7:26	8:29
8:31	7:12	8:30	7:12	8:33	7:28	8:35	7:21	7:28	8:31

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il אינטרנט: ISSN 0793-7474 דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

ללא לימוד החסידות חסר בעצם קיום המצוות

סיבות מוכחות לצורך בלימוד החסידות דווקא על-פי נגלה
• רק על-ידי התבוננות בדרך החסידות בשפלותו הגשמית
והרוחנית, ובקושי במלחמות שתי הנפשות שבקרב - מתחייב
הוא לא רק בתפילה, אלא גם לזעוק לה' ולהריע • משיחת כ"ק
אדמו"ר נשיא דורנו

שבלמוד החסידות - מעניינים כאלו שגם לדעתם מוכרחים הם.

ב. ויש להביא ראיה מכללות עניין התפילה וקריאת שמע:

ובהקדמה - שבנוגע לב' העניינים, תפילה וקריאת שמע, לית מאן דפליג שמעלתם היא בערך למעלת לימוד התורה:

בנוגע לתפילה - הרי כשם שלימוד התורה מצוותה כל היום וכל הלילה וועד שאלו ש"תורתם אומנתם" כרשב"י וחבריו אינם מפסיקים לתפילה⁴, ובירושלמי⁵ איתא שאפילו לקריאת שמע אין מפסיקים, לפי ש"זה (תלמוד תורה) שינון, וזה (קריאת שמע) שינון ואין מבטל(ין) שינון מפני שינון" (ומפסיקים רק "לעשות סוכה ולעשות לולב"), כן הוא גם בתפילה, כדאיתא בגמרא⁶ - נגלה דתורה

א... בימינו ישנם כאלה - "עולם'שע" - השואלים מה חסר להם ללא לימוד החסידות. וכאשר אומרים להם שחסר להם בדיעת הבורא - שואלים הם: "מה לנו ולעניין הזה!"

אפשר להיות - טוענים הם - יהודי לומד תורה ומקיים מצוות, ולהתפלל "לדעת זה התינוק" (כלשון המובא בתשובה של אחד הראשונים²). וכאשר אומרים לו שישנו עניין של ידיעת סדר השתלשלות ועניין הספירות וכו' - טוען הוא: מה נוגע לו כל סדר ההשתלשלות?! וכדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן באחת השיחות³ שאצל יהודי כזה - "א' עולם'שער" - ישנו רק הוא והקב"ה... ובמילא, מה נוגע לו לידע מה נעשה בעולמות?!... ולכן, צריכים להביא להם הוכחה על ההכרח

(1) כ"ק אדמו"ר הוסיף בכתב-שחוק: הם אמנם לא מסיימים בלשון המשנה... * ראה סנהדרין לו, ב: "מה לנו ולצרה הזאת!". אבל עכ"פ - "מה לנו ולענין הזה".

(2) שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא בסהמ"צ להצ"צ שרש מצוות התפילה רפ"ח (דרמ"צ קיז, ב).

(3) סה"ש תורת שלום ע' 194. וראה תו"מ ח"ד ע' 282.

(4) שבת יא, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סו"ס קו. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ד"ה.
 (5) ברכות ושבת פ"א סה"ב.
 (6) ברכות כא, א.

בחצוצרות היא מצוות עשה מן התורה גם בזמן הזה, כיוון שאין זה קשור עם בית המקדש דווקא.

ונמצא, שמצד עניין התפילה כפי שהוא על-פי נגלה תורה, הרי, מי שנמצא במצב שאינו מרגיש שיש לו חסרון שנוגע לו לבקש ולהתחנן שימלאו את חסרונו, ואין לו מלחמות וכו' - יתכן "שיתפלל כל היום כולו", ואף-על-פי-כן, לא התפלל מימיו תפילה מן התורה, כי אם מדרבנן בלבד!

ועל דרך זה בנוגע לקריאת שמע - שעל-פי נגלה תורה מצינו אריכות שקלא-וטריא בראשונים ואחרונים¹³ אם קריאת שמע היא מדאורייתא או מדרבנן, כיוון שיש דעה ש"קריאת שמע דרבנן", ורק "אמת ויציב דאורייתא", ומה שכתוב "ובשכב ובקומך"¹⁴ - "בדברי תורה כתיב".

ונמצא, שיהודי יכול לקרות שמע פעמיים בכל יום, ואף-על-פי-כן ימצא פוסק שיאמר שלאחרי כל מה שעשה כדבעי כו', לא קיים אלא מצוה מדרבנן, ולא מדאורייתא!

בשלמא על-פי חסידות - הרי מבואר בארוכה בחסידות¹⁵ שיש מעלה יתירה במצוה מדרבנן, כמאמר רז"ל¹⁶ חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה וערבים דברי סופרים יותר מדברי תורה; אבל על-פי נגלה תורה, בנוגע לחומר וקלות העניינים ביחס לשכר ועונש כו' - הרי מצוה מדאורייתא דוחה מצוה מדרבנן.

ד. ובעניין זה מודגש ההכרח שבתורת החסידות - כיוון שעל-ידה נעשים התפילה והקריאת-שמע מצוה מן התורה:

כאשר יהודי מתחיל להתבונן בגדולתו יתברך, ומזה בא להבנה והכרה בשפלות האדם, שרואה עד כמה הוא בצמצום מדידה והגבלה; כאשר חסר באכילתו אזי נעשה מיד חלישות בכוח שכלו, וכאשר חסר בשנתו נעשה אצלו בלבול המוחין,

- "ולוואי שיתפלל אדם כל היום כולו", והיינו, לא רק "רשות" או "מוטב", אלא "ולוואי", שמתברכים ("מ'ווינטשט זיך") שיהיה כן.

ובנוגע לקריאת שמע - הרי אף-על-פי שבירושלמי אמרו שתורתם אומנתם אין מפסיקים אפילו לקריאת שמע, הרי בבבלי אמרו שרק לתפילה אין מפסיקים, אבל לקריאת שמע מפסיקים, והיינו, לפי שקריאת שמע היא בערך למעלת התורה, ובלשון הירושלמי: "זה שינון וזה שינון".

ג. והנה, בנוגע לעניין התפילה על-פי נגלה - איתא ברמב"ם ריש הלכות תפילה: "מצוות עשה להתפלל בכל יום".

והקשו עליו¹⁷ מכמה וכמה מקומות שתפילה היא מדרבנן. ועוד זאת, שגם לדעת הרמב"ם שהתפילה היא מצוות עשה - מניין המקור שהחיוב להתפלל הוא בכל יום.

וכבר שקלו וטרו בזה - שמה שכתב הרמב"ם שהתפילה היא מצוות עשה, הרי זה בשעה שמרגיש חסרון בצרכיו, שאז המצוה היא שיהיה "שואל צרכיו שהוא צריך להם כו"¹⁸. ובנוגע לחיוב התפילה בכל יום - הרי כיוון שלא מסתבר לומר שמצוה זו תתקיים פעם אחת במשך זמן רב, על כרחך צריך לומר שחיובה בכל יום¹⁹. ולאחרי כל זה - אין הדברים מחוורים די צרכם.

אמנם, ישנו עניין שלדעת כל מוני המצוות הוא בודאי מצוות עשה - לזעוק ולהריע בחצוצרות בעת מלחמה²⁰, כמו שנאמר¹¹ "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות גו", ועד שיש סברא¹² שלא רק הזעקה אלא גם התקיעה

(7) רמב"ן בשהמ"צ להרמב"ם מ"ע ה'. הובא בכסף משנה כאן וראה שאגת ארי' סי"ד.

(8) רמב"ם שם ה"ב. וראה קרית ספר - הובא בלח"מ ה"א כאן. קנאת סופרים בשהמ"צ שם.

(9) ראה כס"מ שם (ד"ה ודע), שאג"א שם (ד"ה עוד).

(10) ראה רמב"ם ריש הל' תעניות. רמב"ן ומג"א וקנאת סופרים לשהמ"צ שם.

(11) בעלותך יו"ד, ט.

(12) ראה נ"כ הרמב"ם הל' תעניות שם ה"ד. מג"א או"ח ר"ט תקעו.

(13) ראה שאגת ארי' בתחלתו (ס"א-ב). וש"נ.

(14) ואתחנן ו, ז.

(15) ראה תו"א שמות נב, ד ואילך. לק"ת פקודי ו, ד. ובכ"מ.

(16) ראה סנהדרין פח, ב (במשנה). ירושלמי שם פי"א ה"ד. ע"ז לה, א ובפרש"י. ירושלמי שם פ"ב ה"ז. ועוד.

בקרבך²⁴, גורם ל"מלחמה בארצכם", שרצונו לכבוש את רמ"ח האברים ושס"ה הגידים וג' לבושי הנפש שיהיו שייכים אליו בלבד.

אמנם, כדי לבוא למעמד ומצב שהתפילה תהיה מתוך הרגש גודל החיסרון וזעקה להקב"ה כו' - צריכה להיות ההקדמה באמירת כל פרטי העניינים: "מה טובו", "הודו", פסוקי דזמרה וברכות קריאת-שמע,

- ומבלי לדלג²⁵, למרות ההיתרים שבזה שמצינו

ובכלל זקוק הוא למין החי הצומח והרומם, ובלעדם אינו יכול להתקיים,

וכמו כן בנוגע למצבו הרוחני - שמתבונן בגדלות הבורא שממנו נלקחה נשמתו, "מאיגרא רמה", ומשם ירדה "לבירא עמיקתא"¹⁷, ובפרט כשיודע בעצמו מי הוא המושל ושולט עליו מבין שני אלו שעליהם אמרו חז"ל¹⁸ "זה וזה שופטן" - שלפעמים זה קם וזה נופל ולפעמים זה קם וזה נופל¹⁹, כך, שאינו יכול להגיע למעמד ומצב "שתהא

מי שאינו מרגיש שיש לו חסרון שנוגע לו לבקש ולהתחנן שימלאו את חסרונו - יתכן "שיתפלל כל היום כולו", ואף על-פי-כן, לא התפלל מימיו תפילה מן התורה

בדברי האחרונים ושלפניהם²⁶ -

וכפי שתורת החסידות מבארת ומורה את הדרך להתבוננות בעניינים אלו - החל מההתבוננות ב"הודו להוי' קראו בשמו", "הודיעו בעמים (שאפילו בכל העמים יודעים) עלילותיו"²⁷,

ואחר כך מגיע לפסוקי דזמרה, ומתבונן בעניין "וירם קרן לעמו"²⁸ - "לעמו" דווקא, כיוון שבכל הבריאה "נשגב שמו לכדו הודו על ארץ ושמים"²⁹, היינו, שאפילו "שמו" נשגב לכדו, ורק "הודו", זיו והארה בלבד, על ארץ ושמים³⁰, וכיוון שכן, נמצא, שהוא במצב של עני מדוכא שאין לו מאומה לחלוטין...

ואחר כך מגיע לברכות קריאת שמע, ששם מדובר

יציאתך מן העולם כביאתך לעולם²⁰,

הנה כשמרגיש את שפלות מצבו - אזי מרגיש את עצמו במצב של חסרון עצום ("א גוואלדיקן חסרון"), ובלשון אדמו"ר האמצעי²¹: "כשנוכח העני ואביון על רוב דחקו . . . יככה במר נפשו תיכף כו'", וכיוון ששפלות מצבו והחסרון שלו נוגעים לו באמת - אזי נעשה אצלו החיוב מן התורה לבקש צרכיו, וכאשר מתפלל, אזי מקיים מצוות עשה מן התורה.

ואז נכללת בזה גם המצוה מן התורה לזעוק ולהריע בעת מלחמה - שזועק להקב"ה ש"יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו"²², "זה וזה שופטן", כמבואר בתניא²³ ש"שתי הנפשות . . . נלחמות זו עם זו על הגוף וכל אבריו כו'", והיינו, שהיצר-הרע, "איל זר אשר

(24) ראה שבת קה, ב.

(25) ראה גם מכתב כ"ה אייר שנה זו (אג"ק חט"ו ע' קע). שיחת י"ט כסלו תשי"א סכ"ה (תו"מ ח"ב ריש ע' 134). וש"נ.

(26) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסנ"ב. וש"נ.

(27) דברי הימים"א טז, ח.

(28) תהלים קמח, יד.

(29) שם, יג.

(30) ראה תו"א פרשתנו (מקץ) לד, סע"ד. ובכ"מ.

(17) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב.

(18) ברכות סא, ב.

(19) ראה מגילה ו, סע"א. וש"נ. הובא בפרשי" עה"ת תולדות כה, כג.

(20) ב"מ קז, סע"א.

(21) דרך חיים פ"ב (ה, ד).

(22) תהלים קט, לא.

(23) פ"ט.

אין חיוב לעמוד בתנועה של השתחוויה, ואין בכך פגיעה בכבוד המלך.

אמנם, כאשר נמצאים בהיכלו של המלך, וכמו בשעה שנכנסים להר הבית, ועל אחת כמה וכמה לבית המקדש - הרי הדין הוא ש"לא יכנס אדם להר הבית (ועל אחת כמה וכמה לבית המקדש) במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר"³⁶, וכאשר עובר על זה, הרי הוא עובר לא רק על עניין שמדובר בו, אלא על מצוות עשה מן התורה ליראה מן המקדש ולכבדו³⁷.

ונמצא, שכאשר קורין קריאת שמע לאחרי הקדמת ההתבוננות שנתבארה בתורת החסידות, החל מההתבוננות בתוכן ברכת קריאת שמע, "הבוחר בעמו ישראל באהבה", "וכנו בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו כו", בקירוב כזה כפי שהקב"ה רוצה וכפי שהקב"ה יכול - אזי נעשה עניין "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך", ואפילו עניין "בכל מאדך", המסירות-נפש ב"הוי' אחד", ועל אחת-כמה-וכמה עניין "והיה אם שמוע תשמעו גו' פן יפתה לבכסם גו"³⁸ - הכרזה בעולם על-פי דין תורה, מצוות עשה מן התורה.

ו. המורם מכל האמור לעיל, שגם על-פי נגלה, על-פי שולחן ערוך וקיצור שולחן ערוך, מובן ההכרח בלימוד תורת החסידות - כיוון שפועלת במצוות שמקיימים מידי יום ביומו כמה פעמים (מצוות קריאת-שמע פעמיים בכל יום, ומצוות תפילה ג' פעמים ביום), לצאת מהסוג וגדר של מצוה דרבנן ונעשים מצוה מן התורה לכל הדעות.

ואם בכל הזמנים היה עניין זה הכרח גמור - על אחת-כמה וכמה עתה:
 בזמנים שלפני זה היתה מספיקה ההתבוננות ב"שאו מרום עיניכם" כפשוטו כדי לפעול "וראו מי ברא אלה"³⁹, אבל עתה, יכול להיות העניין של "שאו מרום

אודות השרפים וחיות ואופני הקודש"³¹, שעומדים בתנועה של אמירת קדוש וברוך כו"³², ומתכוונן בשורש נפשו בהמית שנלקחה מהמלאכים הנ"ל, ואילו אצלו עניין עבודת המלאכים הוא בהעדר לגמרי, כיוון שנמצא במעמד ומצב ששייך רק לענייני עולם הזה.

ואז - בכה יבכה במר נפשו... מצד גודל התאוה והצימאון להיותו "בארץ צייה ועייף בלי מים"³³, ובתנועה כזו מתפלל לבורא העולם ומבקש ממנו שירוהו וישביע את צימאנו ורעבונו, כיוון שאינו יכול לסבול יותר...

- על-דרך ה"צעטיל" ששלח החסיד ר' אייזיק מהאמיל לרבינו הזקן, שמבקש ממנו להשיב על שאלתו כיוון שהדבר נוגע בנפשו ממש³⁴.

ועניין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל, אפילו לפשוט שבפשוטים, וגם בזמן הגלות - שהרי אנשי כנסת הגדולה תיקנו את נוסח התפילה באופן השווה לכל - שעל-ידי ההתבוננות בכל חלקי התפילה, מ"מה טובו" עד שמונה עשרה, כפי שנתבארה בתורת החסידות, יוכל לבוא למעמד ומצב שירגיש את החיסרון שלו בכל העניינים, ואז, כאשר מתפלל להקב"ה, מקיים מצוות עשה מן התורה ג' פעמים ביום;

ובה בשעה, יהודי שאינו לומד תורת החסידות, "א' עולם-שער" - יכול לחיות שבעים שנה מבלי לטעום טעמה של תפילה אמיתית!

ה. ועל-דרך-זה בנוגע לקריאת שמע:

במה דברים אמורים שעניין קריאת-שמע הוא רק מדרבנן - כאשר אינו עומד בהיכלו של מלך, ששם אין העניין של "מחוי במחוג קמי מלכא"¹⁷, ובמילא, יכול לעמוד בתנועה כזו שהוא ככל האדם, ככל הארצות וככל הגוים, ואינו מוכרח לעמוד בתנועה של מסירת נפש ואהבה "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"³⁵, שכן, מחוץ להיכלו של מלך

(31) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב. ובכ"מ.

(32) ראה חולין צא, סע"ב ואילך. ובתורה ברוך שם.

(33) תהלים טג, ב.

(34) ראה בית רבי ח"א פכ"ו.

(35) ואתחנן ו, ה.

(36) ברכות רפ"ט. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ז.

(37) רמב"ם שם. וראה גם הל' ביאת מקדש ספ"א.

(38) עקב יא, יג"ט.

(39) ישעי' מ, כו.

זוהי פעולתה של תורת החסידות - להוציא מטעות זו ולהעמיד בציור אחר לגמרי, שיהיה ניכר אצלו עניין "הוי' אחד ושמו אחד"⁴² בכל ענייניו, ועד שיומשך בעולם, כנוסח "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"⁴³, ובאופן של דירה נצחית לעד ולעולמי עולמים.

(מהתוועדות שבת וישב ה'תשי"ז. 'תורת מנחם - התוועדויות' ה'תשי"ז ח"א (יח) ע' 279-285, בלתי מוגה)

עיניכם", ועוד כמה וכמה עניינים, ואף-על-פי-כן, לא זו בלבד שלא מגיע לעניין "ראו מי ברא אלה", אלא אדרבה, שנמצא בקצה ההפכי, באופן של "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁴⁰;

הן אמת שהוא מונח בכל חיותו בהבנה והשגה בתורה ולהוט אחר קיום המצוות, אבל הוא טוען שזוהו "כחי ועוצם ידי", שהרי הגיע לזה בבחירתו החופשית, והרגשתו היא שלא חסר לו דבר, כיוון שיש לו "כל הון ביתו"⁴¹; כל מה שרק יכול להיות - נמצא בכיסו...

(42) זכרי' יד, ט.

(43) פסחים נו, א.

(40) עקב ח, יז.

(41) לשון הכתוב - שה"ש ח, ז. וראה תו"א ר"פ נח. ובכ"מ.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

כל פעולה היא חנוכה המקדש השלישי

לא נשאר אלא הצחצוח האחרון של הכפתור האחרון

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות שיזכה להיות דור הראשון של הגאולה. וכמוכן מההכרזה הידועה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - לפני עשרות שנים - "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", מכיוון שכבר עומדים בסיומה של העבודה, ולא נשאר אלא "לצחצח את הכפתורים", וכימינו אלו - הצחצוח האחרון של הכפתור האחרון!

ומזה מובן, שבימינו אלו, כל פעולה ופעולה בענייני התורה ומצוות, ועל-אחת-כמה-הוכמה הפעולה ד"בהעלותך את הנרות" על-ידי הפצת נר מצווה ותורה אור, התורה והיהדות שתוכנה חנוכה המשכן באופן ד"שלך גדול משלהם" - מודגש בה ביותר וביותר העניין דחנוכה (חינוך והכנה) בניין בית-המקדש השלישי...

(משיחות שבת פרשת בהעלותך, י"ט סיון ה'תשמ"ח; 'תורת-מנחם התוועדות תשמ"ח', כרך ג, עמ' 498-493)

המענה האמיתי לטענת "למה נגרע"

טענה זו - "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'" - היא גם (ובעיקר) בנוגע לזמן הגלות: מעמדם ומצבם של בני ישראל בזמן הגלות הוא באופן של "טמאים לנפש אדם" דאף ש"אתם הרבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום", ועד לחיים נצחיים בלי הפסק בינתיים, מכל-מקום, "כולנו טמאי מתים", מצד השייכות להדורות שלפנינו שכבר אינם בין החיים, ודוגמתו ברוחניות - שאף שכבר "כלו כל הקיצין", מכל-מקום, נמצאים עדיין בזמן הגלות מצד הענינים הבלתי-רצויים שהיו בדורות שלפנינו, החל מהדור דחורבן בית ראשון, והדור דחורבן בית שני.

ועל זה צועקים בני ישראל: "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'", הייתכן שנמצאים עדיין בזמן הגלות, שבית-המקדש חרב, ואי-אפשר להקריב קרבנות?!...!

[. . .] הייתכן שבמשך יותר מאלף ותשע-מאות שנים לא יכולים כל בני ישראל להקריב קרבנות בבית

המקדש?!...!

[...] מזה מובן שהמענה האמיתי לטענה "למה נגרע" הוא, על-ידי זה שמתקנים ומשלימים את כל הענינים דהקרבנות בגשמיות, כפשוטם, שהיו חסרים במשך קרוב לאלפיים שנות הגלות, שכל זה יתוקן ויושלם בבית-המקדש השלישי, "מקדש אדני-כוננו יריך", ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים", ובו יהיו כלולים גם בית ראשון (שנבנה בחודש זיו) ובית שני.

(משיחת ט"ו באייר ה'תשנ"א, 'תורת-מנחם - התוועדות' ה'תשנ"א כרך ג' עמ' 194-192 - בלתי מוגה)

ייסוד כולל "צמח צדק" בירושלים העתיקה

במכתב מט"ו בשבט תשל"ב הניח הרבי את אבן-הפינה לייסוד הכולל •
 כוונת הרביים בכולל חב"ד קשורה ראשית-כול בלימוד הנגלה והחסידות
 ועבודת התפילה • נחת רוח מיוחדת מהתארגנות נמרצת מצד עסקני אנ"ש
 לפתיחת הכולל בפועל ומסדר הלימודים הקפדני שבו • רשימה ראשונה

בנוגע לענייני תורה ותפילה ומקומם, היינו מקום
 התפילה ומקום הלימוד, ואם יש בזה גם הוראות
 מהעבר."

הרבי מזכיר את חשיבות היום בו הוא כותב את
 מכתבו - "ביום זה דראש-השנה לאילנות, אשר
 האדם הוא עץ השדה, וביארו חכמינו ז"ל אשר
 קשור זה בלימוד התורה ובאופן אשר ממנו תאכל,
 כלומר הפצת התורה (תענית ז, א)."

בהמשך מדגיש גם "מובן שבנוגע לפועל קא
 אתינא". הרבי ביקש שהנהלת הכולל תשגר
 "הצעות . . . מהאפשרי בכל האמור וכו'. ומפני
 החשיבות - הרי ההקדם בכל זה גם כן ישובח".
 הרבי חותם את מכתבו במילים:

המצפה לבשורות טובות בכל האמור, וחותרם
 בברכה להצלחה רבה ומרובה ומופלגה בביסוס
 הכולל והתפשטות.

בר"ח אלול תשל"ב נפתח כולל אברכים
 בבית הכנסת צמח-צדק בעיר העתיקה ירושלים
 ת"ו. הדברים דלקמן הופיעו במכתב שכתב הרבי
 ביום חמישה-עשר בשבט תשל"ב ('אגרות-קודש'
 כרך ז"ך עמ' שכט"של), אל "הנהלת כולל חב"ד
 בירושלים עיר הקודש תבנה-ותכונן על-ידי משיח
 צדקנו ה' עליהם יחיו":

מתאים לכוונת רבותינו נשיאינו ביסוד הכולל,
 קשור זה בלימוד התורה נגלה וחסידות ובעבודת
 התפילה.

ונוסף על האמור, הרי בימינו אלה יש לקשר הנ"ל
 לא רק בירושלים סתם, אלא בירושלים העתיקה
 (ובבית הכנסת ובית-המדרש צמח צדק)

כדאי שידונו גם כן באם יהיה הלימוד בבית-
 הכנסת האמור, היש מקום ליסוד ספריה מיוחדת
 שם.

אחד מתוך שבעים ואחד
 מוסדות...

עד פתיחת הכולל היו עוד שתי התפתחויות
 הראויות לציון:

"הצלחה רבה ומרובה"
 ומופלגה..."

עד אז היו אנשים שקיבלו "תמיכה מקופת
 הכולל" והרבי ביקש לדעת על "ההתחייבות שלהם

מנהל מנדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

ב"ה, חמשה עשר בשבט, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

הנהלה כולל חב"ד בירושלים עיה"ק
חבנה ותכונן על ידי משיח צדקנו
ה' עליהם יהיו

שלום וברכה:

בבואנו אך ימים אחדים מיום ההילולא, וביום זה דראש הסנה לאילנות, אשר האדם עץ השרה, וביארו חכמינו ז"ל אשר קשור זה בלימוד החורה ובאופן אשר מסנו חאכל, כלומר הפצה החורה (תעניי ז, א), הנני מאשר קבלת הדו"ח, אך כי אין הזמן גרמא לעיין בהם כשימת לב הדרושה ועוד חזון למועד.

ות"ה מראש באס יצוו לעוטי רצונם לשלוח לכאן דשימח המקבלים תמיכה מקום הכולל, וכן ויקרר ההתחייבות שלהם בנוגע לעניי חורה ותפלה, ומקומם, היינו מקום התפלה ומקום הלימוד, ואם יש (אם בזה) הוראות מקצועי.

מובן שבנוגע לפועל קא איתאנא, שהרי מתאים לכוונת רבוחינו נשיאינו בלימוד הכולל, קשור זה בלימוד החורה גללה וחסידות [בעבודת התפלה. נוסף על האמור, הרי בימינו אלה יש לקשר הנ"ל לא רק בירושלים סתם, אלא בירושלים העתיקה (בביהכ"נ וביהמ"ד צמח צדק). ולחשיבות העניין באחי בקשתני האמורה ובהוספה שכל הפרטיות בכגון זה הרי זו משוכחת, כולל גם הצעות שהנהלה מאפשרי בכל האמור וכו'. ומעניי החשיבות-הרי החקדם בכל זה גם כן ישובח.

המסעה לב' ש'מח כלל האמור וחומם בברכה להצלחה רבה ומ"ה בה ומוסל"ג בביתם הכולל והתפשותו

נ.ב. א) כדאי שידונו ג"כ באס יהי' הלימוד בביהכ"נ באמור, היש מקום ליסוד ספרי' מיוחדת סס.
ב) מיוסד על מנג'ג חב"ד בשנים האחרונות בעניין פעולות נשי ובנות חב"ד, אתעניין לקבא'ג"כ הצעות סתם בנוגע לפעולות נשי ובנות הכולל וד"ל.
ות"ה מראש על כל האמור.

איגרתו של הרבי בקשר לכולל צמח צדק

כי"א בניסן תשל"ב עם "אבוא בגבורות" - מלאת שנת השבעים להולדתו - הכריז הרבי על הקמת שבעים ואחד מוסדות חדשים של תורה, תפילה או גמילות חסדים ("מייסד ועד ע"א מוסדות").

הרב אברהם קווינט (ע"ה), ששימש מזכירו של הרבי והיה גם אחד מגבאי הכולל בארצות-הברית, הודיע אז להנהלה (כנראה בשם הרבי, אך אין ודאות בכך) שיש להקים כולל בבית-הכנסת צמח צדק.

"בהתאם למכתבו של הרב א. קווינט - נכתב בפרוטקול מאסיפת הנהלת כולל חב"ד שהתקיימה בתחילת חודש מנחם אב תשל"ב - לייסד כולל אברכים בבית-הכנסת צמח-צדק - הוחלט לייסד

הקשיים בקביעת מועדים מתאימים ביותר כחברי הכולל - תוך הבעת התקווה כי במשך חודש אולו יתבחר אי"ה הדבר".

בפרוטוקול משיבת הכולל, מיום א' פ' לך ז' מרחשון תשל"ג, נאמר:

"כולל אברכים, הר"ש שניאורסון מסר כי בינתיים לומדים בכולל חמישה אברכים ועוד ארבעה אברכים מתכוננים לגשת לבחינות-כניסה לכולל, בהתאם לתקנות. כמו כן נמסרו שאלונים לכמה אברכים נוספים ואשר בינתיים טרם הוחלט האיך ועל מועד התקבלותם לכולל. הגרש"י זווין העיר כי התמיכה החדשה אשר תינתן לבני הכולל מוכרחת להיות לא פחות מ-350 ל"י ועד 400 ל"י.

להערת הגרש"י זווין על הסחבת בקבלת אברכים נוספים - העיר הרש"ש כי אין זו בעיה קלה, מאחר שהמועדים מבין אנ"ש הבאים בחשבון הם מועטים, והדבר מצריך בחירה מדויקת כדי

כולל זה בכל ההקדם. הוחלט לפנות לשניים מאנ"ש, תלמידי חכמים, אשר ישמשו ועדה לברור ולקבוע מועדים מתאימים אשר יתקבלו בכולל, ולדאוג שכולל זה יעמוד ברמה מתאימה ביותר ושכני הכולל יצטיינו בשמם הטוב, בלימודים בשמירת הסדרים וכו'. דובר, שהלימודים בכולל יתקיימו בשעות לפני הצהריים, מהשעה 9 ועד 1, בתמיכה של 300 ל"י לחודש, ל-10 אברכים, מאחר שלפי ההשערה תלויה רמתו, איכותו והעד הטוב והחיובי של הכולל (במצב כיום) לפי נתונים אלה (הערה: לאחר גישושים ראשונים שנעשו בנידון זה מתברר שעלולים להיות שינויים מסוימים לפי שיקול דעתם של ועדה זו)".

אור ליום ד' אלול התקיימה ישיבת הנהלה בביתו של הגרש"י זווין ובמהלכה "נמסר דו"ח קצר על כולל האברכים שנפתח בר"ח אלול בביהכ"נ צמח צדק, לעת-עתה במספר אברכים מועט, ועל

אברהם ברגמן - לאחר בחינות בנגלה ובחסידות בהתאם לתקנון שנכנס לתקפו בח' חשוון, והשביע רצון. הנ"ל למד בבחורות חסידות במסגרות שונות, עם הרח"ש דייטש, תניא, ליקוטי תורה, ולאחרונה שיחות אד"ש הנדפסות, וכן למד חסידות תקופה ארוכה בביהכ"נ צ"צ במסגרת הלימוד לפני התפלה. הוא גם מצטיין בשקידה, בשמירת[ת] הזמן, בהבנה ובידיעה.

הספק הלימודים: עד ר"ח אדר ב' הספיקו ללמוד:

נגלה: פרק כיצד מברכין, גפ"ת, רא"ש ותר"י בעיון, עיון בטור-שולחן ערוך, שו"ע ארמוה"ז, הנצרך לסוגיות הגמרא. כחודש ימים הוקדש לשם חזרה כללית על כל הנ"ל. בר"ח אדר-שני התחילו ללמוד טשו"ע, שו"ע ארמוה"ז על הסדר, מתחילת סימן קס. בר"ח אדר"ב נערכו בחינות בכתב על פרק הנ"ל, גפ"ת, רא"ש ותר"י (מצורפות בזה הבחינות).

תוצאות הבחינות: ..הבחינות נערכו ונבדקו על-ידי הרח"ש דייטש, המכהן גם כראש הכולל ואחראי. בימים אלה הוענקו גם פרסים עבור הבחינות.

“ממנו יראו וכן יעשו” בכוללים נוספים

הרו"ח מצא חן מאוד בעיני הרבי, וציין על גביו (ראה מבוא ל'אגרות-קודש' כרך כח עמ' 20; ושם עמ' קעו) הוראה למזכירות להראות את הרו"ח להנהלת ולחברי כולל שי... (- כולל אחר), ולהתעניין:

(א) האם באותו כולל משהו דומה להנ"ל או יותר טוב מזה - כיוון שנתייסד מכמה-וכמה שנים לפני זה.

(ב) באם התשובה חיובית - למה לא הודיעונו בשורות טובות.

(ג) באם לאו - היש מישהו שהדבר נוגע לו.

(ד) באם התשובה חיובית - מה עשה להתיקון הנ"ל (אין כוונתי לאמתלא שאחר צריך לעשות)..

שהכולל יהיה ברמה גבוהה וכו'.
“הוחלט כי שם הכולל יהיה כולל אברכים “צמח צדק”, ואולי להרכיב ועדה של אישי ציבור והיו"ר - הגרש"י זווין.

“כן הוחלט להקציב הסכום של 2000 ל"י, לעת-עתה, לשם רכישת ספרים וספרייה הנחוצים לכולל האברכים.

“כמו-כן הוחלט לפנות להרב א. קווינט שליט"א שישתדל אצל קה"ת לתקציב לספריית הכולל כל ספרי קה"ת, וכן ספרי קה"ת נוספים אשר ישמשו לחילופים ותמורות בעד ספרים נחוצים אחרים”.

דו"ח קטן בכמות ורב האיכות שגרם נחת לרבי

חצי שנה לאחר פתיחת הכולל משגרת ההנהלה דו"ח מפורט לרבי, הרו"ח היסב הנאה לרבי. הנה הרו"ח במילואו:

ב"ה, ירושלים ב' ניסן תשל"ג
כ"ק אדמו"ר שליט"א

בזה הננו מתכבדים לכתוב לכ"ק אדמו"ר שליט"א דו"ח על כולל האברכים “צמח צדק” שנוסד בשנת השבעים לכ"ק אד"ש, ביום ב' אלול תשל"ב, במסגרת הע"א מוסדות, בביהכ"נ וביהמדר"ר “צמח צדק” ירושלים העתיקה ת"ו.
זמני הלימודים: מהשעה 9 ועד 12 לפנה"צ - לימוד נגלה

מהשעה 12 עד 1 - לימוד חסידות
ביום ועש"ק: מהשעה 9 - 10:30 נגלה, ובשעה האחרונה שיחות כ"ק אד"ש המודפסות.

תכנית אב: מסכתות השייכות לברכת הנהנין: פרקי כיצד מברכין, שלושה שאכלו, אלו דברים, הרואה וחלק מערבי פסחים. גפ"ת עד ראשונים, טור שו"ע, שו"ע אדמוה"ז.

המשתתפים: התחלת הלימודים היתה ביום ב' אלול תשל"ב בארבעה משתתפים: הרב חיים שלום דייטש, ר' שלמה נטע וילהלם, ר' יוסף יצחק רוזנברג, הר' שמואל שניאורסון (משתתף לעת עתה מפאת מיעוט המשתתפים).

בר"ח כסלו תשל"ג נתקבל אברך חמישי הר'

פרשת בהעלותך

בהעלותך את הנרות (ח,ב)

שתהא שלהבת עולה מאליה (רש"י)

אף שהציווי על הדלקת הנרות נאמר לאהרן הכהן, הרי "הדלקה כשרה בזר". כלומר, כל אחד ואחד חייב לעסוק בעבודה קדושה זו של 'הדלקת' נשמות ישראל וקירובן לאביהם שבשמים. ו'הדלקה' זו צריכה להיות "עד שתהא שלהבת עולה מאליה", היינו עד שה'נר' 'ידלק' בכוחות עצמו, מבלי להזדקק עוד להשפעתו של ה'מדליק'.

(ליקוטי שיחות כרך ב עמ' 317)

בהעלותך את הנרות (ח,ב)

נרות - רומז לנשמות ישראל, כדכתיב (משלי כ), "נר ה' נשמת אדם".
בהעלותך את הנרות - על אהרן הוטלה המשימה של העלאת נשמות ישראל עד שתתעורר בהן רשפי אש האהבה להקב"ה. שבעת הנרות רומזים לשבע מידות בעובדי ה', המקבילות לשבעת כוחות הנפש:
חסד - אהבת ה'. **גבורה** - יראת ה'. **תפארת** (רחמים) - התבוננות בגדולת הבורא, שבאמצעותה מכיר האדם את גודל הרחמנות שעל נפשו האלוקית, איך שירדה פלאים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא.
נצח - התגברות וניצחון על כל דבר המונע מעבודת ה' גם לאחר התפילה, שאז כבר לא מורגשת האהבה שהתעוררה בעת התפילה. **הוד** - הודאה במוח שצריכים לירא את ה', אף שאין יראה זו מורגשת בלב.
יסוד (התקשרות) - התקשרות אמיתית למידת האהבה או היראה. **מלכות** - קבלת עול מלכות שמים מתוך הכנעה ושפלות.

(אור־התורה במדבר עמ' שכט)

עד ירכה עד פרוחה מקשה היא (ח,ד)

כנסת ישראל היא "מקשה אחת", ולכן ישנו העניין של "עליונים ירדו למטה ותחתונים יעלו למעלה". והיינו, שלפעמים הרע שאדם טוב עושה יורד למטה ונכנס באדם רע; ולא ידך גיסא, לפעמים קורה שהמצווה שעושה אדם רע עולה למעלה ואחר נוטלה.
 לכן כאשר אדם רואה חיסרון ורע בזולתו - עליו לחשוב שמא זה הרע שלו, שירד ונתלבש בזולתו; ובנוגע לטוב המצוי בו עצמו - צריך הוא לחשוב שמא הוא מזולתו, שעלה למעלה והתלבש בו.

(ליקוטי תורה במדבר לג,א)

ועשה פסח לה' (ט,י)

פסח שני מלמדנו כי "לעולם לא מאוחר מדי", ותמיד אפשר לתקן. אף מי שהוא "טמא" או "ברוך

רחוקה", ואפילו אם זה "לכם", היינו מרצונו הטוב - בידו לתקן זאת.

(היום יום יד אייר)

על-פי ה' יחנו ועל-פי ה' יסעו (ט, כג)

דגלי מדבר... כיוון דכתיב בהו על-פי ה' יחנו (חשובה היא חנייתן להיות נידונת קבע, רש"י) ועל-פי ה' יסעו - כמאן דקביע דמי (עירובין נב)

מדוע מעתיקה הגמרא גם את המילים "על-פי ה' יסעו", והרי ההוכחה שגם החניה היא בגדר "קבע" היא מכך שנאמר "על-פי ה' יחנו"?
אלא: החניות (שבהן התעכבו ישראל מהליכתם לארץ-ישראל) הן בדוגמת הגלות, ואילו המסעות (ההתקרבות לארץ-ישראל) מסמלות את הגאולה. לכן מביאה הגמרא גם את "על-פי ה' יסעו", שכן ה"יסעו" היא סיבת הקביעות של ה"יחנו". כלומר, מכיוון שירידת הגלות היא לצורך העלייה בגאולה, נמצא שכבר בעת הירידה קיימים העילוי והקביעות של הגאולה.

(קונטרס מאמרים, עמ' קמ)

וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות (י, ט)

"הצר הצורך" - כשמגיעה לאדם איזו צרה ופורענות,
והרעותם בחצוצרות" - עליו לקבלה באהבה ובשמחה (קול החצוצרות מעורר שמחה, בניגוד לקול השופר המעורר חרדה).
וקבלת ייסורים באהבה מהפכת את "הצר" ו"צרה" ל"רצה".

(כתר-שם טוב, עמ' יב)

וענן ה' עליהם יומם (י, לד)

ארבע מד' רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם (רש"י)

בימי אדמו"ר ה"צמח צדק" אירע פעם שעד הלילה האחרון האפשרי לקידוש לבנה לא נראתה הלבנה, וחסידים מסרו לרבי "פדיון נפש", כדי לשנות את המצב. יצא הרבי החוצה כשבידו מטפחת, ובעודו מהלך בין החסידים, החל מספר:
חסידי הרב הקדוש רבי מאיר'ל מפרימישלן הגישו פעם "פדיון נפש" לרבם בגלל שלא נראתה הלבנה. יצא רבי מאיר'ל החוצה, כשבידו מטפחת, ואמר:
כשהיו בני-ישראל במדבר, וענני הכבוד סבבם מכל צד, כיצד קידשו את הלבנה? אלא משה רבנו היה יוצא לחוץ וכל ישראל עמו, והיה מנפנף במטפחתו אנה ואנה, והעננים התפזרו.
תוך כדי דבריו הראה רבי מאיר'ל במטפחתו כיצד עשה משה רבנו, ונתפזרו העננים והלבנה נראתה.
כשעה שסיפר ה"צמח צדק" סיפור זה, הראה במטפחתו איך עשה רבי מאיר'ל, והעננים התפזרו ונראתה הלבנה.

(מפי השמועה)

הסייגים - לתת לכל אחד ואחד שייכות לתורה

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע . . הם אמרו שלושה דברים: הו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סייג לתורה (פרק א, משנה א)

ההוראה הראשונה במסכת אבות (לאחרי הקדמת סדר המסורה, "משה קיבל תורה מסיני וכו' עד "ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה") היא "שלושה דברים": א) "הו מתונים בדין", ב) "והעמידו תלמידים הרבה", ג) "ועשו סייג לתורה".

אמרו רז"ל: מה שהקב"ה מצווה לישראל לעשות - עושה הוא גם בעצמו. כיוון שהקב"ה מצווה את ישראל שיעשו שלושה דברים אלו, מוכן, שכן היא גם ההנהגה למעלה.
"הו מתונים בדין":

בשעה שרואים את המצב הרוחני של הדור הזה, עד כמה שפל הוא, ורוצים לדונו - הרי אם ידונוהו בהשקפה ראשונה, שלא במתינות, עלולים לדונו ח"ו שלא לכף זכות. אבל כאשר ישנה המתינות בדין, ומתבוננים בסיבות שהביאו לזה: ההעלם והסתר הוא גדול ביותר והחושך הוא כפול ומכופל, - שהרי בכלל, ירדת הנשמה למטה היא, כפתגם הרשב"ץ נ"ע: "חכמה עילאה בתוך שק של בשר ועצמות עם דם רותח". כן היה תמיד, ובפרט בדורנו, כשהחושך הוא כפול ומכופל -

אזי אין דנים מדוע אנשי הדור אינם טובים יותר; אדרבה, המעט טוב שכן ישנו, מעורר פליאה. ומתינות זו פועלת - "והעמידו תלמידים הרבה":

אין מסתפקים בתלמידים שהם כבר "בניך לימודי הוי", אלא "תלמידים הרבה" - שכל ישראל, אפילו רשעים, ואפילו אלו שהם למטה עוד יותר מסתם רשעים, יעשו מהם תלמידים, "בניך לימודי הוי".
ודבר זה מביא גם ל"ועשו סייג לתורה":

כדי שכל אחד ואחד מישראל יוכל להתחיל מיד ללכת בדרך התורה, הרי אם קשה לו להתחיל בעניין פלוני, נותנים לו עניין אחר. וזהו "ועשו סייג לתורה", שעל-ידי יותר סייגים נותרות אפשרות שלכל אחד ואחד מישראל יהיה עניין שבו הוא כבר שייך לתורה.

כמו בכמה וכמה עניינים, הרי גם סדרם של ג' דברים אלו הוא דו-סטרי:

א) בסדר ישר - "הו מתונים בדין" מביא ל"והעמידו תלמידים הרבה", ודבר זה מביא ל"ועשו סייג לתורה", כנ"ל. ב) בסדר הפוך - "ועשו סייג לתורה" מביא ל"והעמידו תלמידים הרבה", ודבר זה מביא ל"הו מתונים בדין".

השייכות שיש לכל יהודי לתורה, על-ידי "ועשו סייג לתורה" - פועלת "והעמידו תלמידים הרבה", שמכל ישראל עושים תלמידים, "בניך לימודי הוי".

ובמילא מביא הדבר ל"הו מתונים בדין" שלאחרי זה - דלעתיד, עניין המתינות בגאולה העתידה, שתהיה "לא בחפזון", אלא "בשוכה ונחת תיוושעון".

(תורת-מנחם - התוועדויות' תשי"ז חלק שני (יט) עמ' 365-366, בלתי מוגה)

אמירת הקדישים בסיום התפילה כשאינן 'חיוב'

אמירת הקדישים שבסיום התפילה

לאחר 'קדיש תקבל' שאומר השליח-ציבור לאחר 'ובא לציון' בתפילת שחרית, אומרים בנוסח התפילה עוד כמה קדישים: 'קדיש יתום' אחרי שיר-של יום, 'קדיש דרבנן' אחרי 'אין כאלוקינו', ועוד 'קדיש יתום' אחרי 'עלינו'. למנהגנו, נוספו גם: 'קדיש יתום' קבוע אחרי (סיום) אמירת הציבור את שיעור התהילים היומי, ו(אם יש 'חיוב' או יארציט) 'קדיש דרבנן', אחרי (סיום) פרקי המשניות של האבלים. ויש לברר מה עושים כשאין 'חיוב' בבית-הכנסת.

הרמ"א² כתב בעניין זה: "ואומרים 'קדיש יתום' אחר 'עלינו'³. ואפילו אין יתום בבית-הכנסת - יאמר אותו מי שאין לו אב ואם, ואפילו מי שיש לו אב ואם יכול לאומרו אם אין אביו ואימו מקפידין"⁴. ובמקום אחר⁵ כתב הרמ"א: "ואם אין בבית-הכנסת אבל על אביו ואימו, אומר אותו קדיש מי שאין לו אב ואם, בעד כל מתי ישראל...". ואכן כך נהוג אצל הספרדים.

ומפרש הלבוש⁶: "שהרי לעולם צריכים לומר קדיש אחר שאמרו פסוקים, ובעלינו יש גם-כן פסוקים, וצריכים קדיש אחריו⁸. אלא שנהגו בקדיש זה להניחו ליתום שמת אביו או אימו, מפני שיש יתומים קטנים, או אפילו גדולים שאינם יכולים להיות שלוחי-ציבור [כדי] לומר קדיש וברכו אחר אביו ואימו... לכך תיקנו

(1) תודה להרב אברהם ברוך של פזנר על עזרתו בנושא.

(2) שו"ע או"ח סי' קלב ס"ב בהג"ה.

(3) ברמב"ם (ב'סדר תפילות כל השנה' שבסו"ס אהבה) לא נזכר לומר 'עלינו' בסיום התפילה. אף לא הזכיר קדיש אחריו (ואכן רבים מהספרדים אינם אומרים קדיש זה, ראה ילקוט יוסף הל' ביקור חולים ואבילות, סי' שעו סי"ח ובהערותיו). ברמ"א בדרכי משה שם (ס"ק ב, וראה פרישה שם ס"ק א) ובהגהה בשו"ע סי' קלב ס"ב כתב לומר 'קדיש יתום' אחריו.

(4) במשנה ברורה ס"ק יא כתב "דווקא כשהוא משער שלא יקפידו על זה". משמע שאין צורך ב'רשות' ממש, ואם למשל ההורה נמצא במצב שאינו מבין ולכן לא יקפיד, די גם בזה. ובנטעי גבריאל (הל' אבילות ח"ב פמ"ג הערה א) דייק מלשון המטה אפרים (שער ד ס"ג), שבסתמא אסור משום שמא יקפידו, וגם כשבודאי אינם מקפידין לא יאמר בסתם כשיש שם מי שאין לו אב ואם, אלא אם רוצה לומר את הקדיש עבור קרובו וכדומה. וראה להלן ע"י ציון 26 בעניין זה.

(5) שו"ע יו"ד סי' שעו ס"ד בהג"ה.

(6) ילקוט יוסף שם סי"ז, ובשארית יוסף או"ח סי' נה הל' קדיש סכ"ב (שם הובא אודות קדיש יתום [=דרבנן] שקודם עלינו, אבל נהוג כך בכל הקדישים של החיובים!).

(7) או"ח שם, נתקן במשנה ברורה שם ס"ק י, וכאן בשינויים קלים.

(8) ההדגשות (גם בקטע הבא) שלי.

והניחו קדיש זה, שאין צריך שום דבר יותר ליתומים, הן קטנים הן גדולים". מלשון הלבוש צריכים, משמע לכאורה שאין זו רשות, אלא חובה לומר קדיש. ומהמשך דבריו ברור, שגוף החובה היא על הציבור, אלא שבפועל נותנים זאת ל'חיובים'. וראה לשון הרמ"א עצמו בדרכי משה להלן:⁹ "...וכתב (האגור¹⁰) בשם מהר"ם¹¹, אף-על-פי שזה הקדיש נתקן בשביל המתים, כמו שמצינו במעשה דרבי עקיבא¹², מכל מקום אף-על-פי שאין שם אבל בבית-הכנסת - אין לבטלו, מאחר שהוא נתקן אחר הפסוקים, ואפילו מי שיש לו אב ואם יכול לומר אותו, מאחר שכבר נתקן...". מאידך יש מקום להבין, שכיוון שבדרך כלל יש 'חיובים', הניחו את העניין להם, וגם כשאינם - נותרה רק האפשרות לומר קדיש, אבל אין בכך חובה על הציבור.

ולכן בהרבה קהילות ישראל האשכנזים נהוג, שאם אין 'חיוב' בבית-הכנסת, נמנעים המתפללים מלומר קדיש, גם אלו שאין להם אב ואם. ואף קדיש דרבנן, שיכול כל אדם לאומרו, נמנעים מלאומרו כשאין 'חיוב'. ורק בעקבות המענה של הרבי המובא להלן, נהגו אנ"ש לדאוג לכך שגם אם אין 'חיוב' יאמר זאת מי שאין לו אב ואם, וקדיש דרבנן יאמר הש"ץ או מי מהמתפללים.

והנה הרבי נשאל בעניין זה¹³: "אודות הקדישים שלאחרי קדיש תתקבל: כשאין 'חיובים' בבית הכנסת, אם יאמרם אחר או לא".

ומשיב: "כבר אמרתי לו חוות דעתי בעל-פה - שיאמרו הקדישים, ובאתי בזה לבאר טעמי ונימוקי, כי הוראה בזה לא שמעתי.

"בעניין קדישים בכלל - יש סברא להדר לאומרם, וסברא להדר ולהימנע מהם. והן:

(א) ידוע שאין להרבות בקדישים רק מה שתיקנו הקדמונים¹⁴. וכמובא בשער הכולל פרק י"א ס"ק כ"ט בשם כנסת הגדולה¹⁵ ושו"ת דבר שמואל¹⁶.

(ב) קדישים הנ"ל - היינו שלאחר שיר-של-יום, קוה, ובפרט - שלאחרי עלינו¹⁷, אינם אלא מנהג (ראה שו"ע

(9) סי' קלג ס"ב ק.

(10) סי' שלד.

(11) בהמשך הדברים כתב הרמ"א: "ובתשובת מהרי"ל סי' סד תמצא דברי מהר"ם אלו", ושם הגיב מהרי"ל [הוא החתום על תשובה זו, וכן על התשובה בשלימותה המופיעה בשו"ת מהרי"ל החדשות סי' כח, ולא מהר"ם. רק בסיום דבריו מביא מתשב"ץ, ושם מופיע בשם מהר"ם רק פרט זה, שאם האב מקפיד לא יאמר קדיש על אימו. גם תחילת דבריו בדרכי משה שונה מתשובת מהרי"ל, וקרובה ללשון שכתב האגור בשם מהרי"ל, אך שם לא הזכיר את מהר"ם כלל. וצ"ע] על השאלה אם יתבטל הקדיש כשאין יתום - "חלילה וחס", ומביא מהרמב"ם [בנוסח הקדיש שבסו"ס אהבה] ש'חייבים להקדיש אחר הדרשות והפסוקים", וממשיך: "אפילו קדיש דרבנן היו אומרים, אלא שנתבטל [צ"ע לאיזה קדישים כוונתו, ומה הפירוש 'שנתבטל'], דלא רגילי בהו אינשי. ומכל-מקום אינו חובה ותקנתא דרבנן כמו הני קדישים דתפילה דבמה מדליקין [לכאורה, הרי גם אחר 'במה מדליקין' היו אומרים היתומים קדיש דרבנן, ומדוע נחשב חובה יותר מהקדישים דתפילה?], וכל הני גופייהו לאו תקנתא דרבנן נינהו, אלא מנהג [צ"ע, הרי הקדישים שבסדר התפילה ודאי תקנת חכמים הם, ואפילו קדיש יתום הוא תקנה, לפי תחילת דבריו ולפי הנוסח שבס' האגור]. והא ודאי פשיטא, שאין להם לירא לאותן שהוריהן בחיים מלומר קדיש או להתפלל במוצאי-שבתות, דאדרבה שפיר קעבדו וקורת-רוח למתים בהארכת ברכו במוצאי שבת, כמו שכתב האור-זרוע [ח"ב הל' מוצ"ש סו"ס פט], מיהו אם אביו ואימו מקפידין - ישמע להם, כמו שכתוב בתשב"ץ [קטן, סי' תכה].

(12) מסכת כלה רבתי פ"ב.

(13) אגרת גרס, אג"ק כרך י' עמ' שב, לקוטי שיחות כרך יד עמ' 230, שערי הל' ומנהג או"ח ח"א סי' עט, וכן כהוספה בסוף 'קובץ מכתבים' לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, הנדפס בסו"ס התהילים 'אהל יוסף יצחק'.

(14) לכאורה הכוונה שאם אמירה ע"י מי שאינו 'חיוב' אינה כלולה בתקנת הקדיש - אין לאומרו.

(15) סי' נה בהגהות הטור, בשם מהר"י פאס בתשובה כת"י.

(16) סי' קפג: "המרבית באמירת הקדישים ... ומתישים כח קדושת ה' הגדול והנורא". ובערוך השלחן (נה ס"ג) כ' "תשתפכנה אבני קדש...".

(17) לעיל ראינו שבנוסח אשכנז של הרמ"א היה קדיש יתום (רק) לאחר עלינו. ולכן לפלא שבפרט קדיש זה "אינו אלא מנהג". ואם

רבינו הזקן סנה ובמ"מ שם¹⁸).

ג) נוסף על זה – ישנו גם הטעם דמניעת טורח הציבור, ובימי המעשה – גם הטעם דביטול מלאכה (ראה ברכות ל"א א, ברבי עקיבא כשהיה מתפלל בציבור כו'¹⁹. ומגילה כ"ב ב'²⁰).

ד) גם לולא כל הנ"ל, צריך לברר אם יש עניין באמירת קדיש – לכד החיוב דאבילות, דסיום לימוד אגדתא²¹ וכיו"ב²²."

בגוף התשובה מביא: א) את דברי הרמ"א הנ"ל. ב) "במקום שאין בירור בנגלה²³, סומכין על הנמצא בקבלה", ולכן מביא את חשיבות הקדישים הללו על-פי קבלה. ג) את העניין שבאמירת ושמיעת (מספר מסויים של) קדישים בכלל. ד) שולל הטענה שזה 'קדיש ללא צורך', שהרי זהו מנהג ישראל (וב"נ.ב. ש"ש) שבשולי המכתב, מבאר שהקדישים שעד 'ובא לציון' כולם הם עלייה מעולם לעולם ולכן הם חיובים, אבל אלה שלאחריו, כיוון שהם עולמות שלאחריו ובא לציון כולם נמצאים באצילות, אלא שבאצילות גופא מחולקים הם, לכן יצאו הקדישים הללו מכלל 'חיוב' ונשארו בגדר 'מנהג ישראל'. ה) שולל הטעם ד'טורח הציבור' ו'ביטול מלאכה', שהרי אם היו 'חיובים' בבית הכנסת, היו אומרים את הקדישים הללו, ו"סבור וקיבל".

ומסיק: "המורם מכל הנ"ל, אשר לדעתי יש לומר כל הקדישים שמנהגנו לאומרם, אפילו כשאין 'חיוב' בבית הכנסת – היינו גם הקדיש לאחר שיר של יום, קוה, עלינו²⁴, ולא עוד אלא אפילו הקדיש שלאחר שיעור התהילים שנקבע²⁵ לאומרו לאחר תפילת שחרית, וכמו שכתב הלבוש סי' קל"ב, אשר לעולם צריכים לומר קדיש לאחר שאמר פסוקים".

נאמר שמפני שבעלנו הפסוקים אינם עיקר, כדנקט הלבוש "ובעלינו יש גם כן פסוקים", לכן הוא פחות חיוב משאר הקדישים (כמו שיר של יום וקוה'. וראה לעיל הערה 3 שרבים מהספרדים א"א אותו), עצ"ע, שהרי אמירת שיר של יום ואין כאלוקינו' כבר נזכרה ברמב"ם שם, ללא קדיש. ובדרכי משה ס"ק ד' כ' שאין אומרים זאת בימות החול בגלל שהם טרודים למלאכתו (וכ"ה בסידור עבודת ישראל), אבל בהגהתו הנ"ל בסי' קלב הביא אותן, וג"כ ללא קדיש, וכנראה שלא נהגו לאומרו אז בשעתו. ואולי הכוונה שלנוסח דין ודומיו, אחרי שכבר אמרו קדיש יתום אחרי שש"י וקדיש דרבנן אחרי 'קוה', הרי גם בשביל המתים א"צ לקדיש שאחרי עליו. וראה בהערה 22.

בסי' נה ס"א הביא רבינו הזקן (ע"פ תשובת הראב"י אב"ד, לפי נוסח הרוקח סי' שסב) ז' קדישים שהן חובה כשמתפללין בציבור, והשאר מנהג. ובמ"מ [על "זו" אלו הן חובה"] צין: "ענין טור סי' רלה, דלא כלבוש [כאן סו"ס א]. אולי הכוונה, שהלבוש הוסיף, במקום "אחר תפילת ערבית" שנתקב בשו"ע אדה"ז, "אחר עליו שחרית", ואילו בטור סי' קלג לא הביא כלל קדיש לאחר עליו, אבל בסי' רלז הביא קדיש לאחר סיום תפילת ערבית. הרי שלפי אדמו"ר הזקן קדיש שלאחר עליו בכלל אינו חובה.

19) כשרבי עקיבא "היה מתפלל עם הציבור, היה מקצר ועולה מפני טורח ציבור".

20) שם מסופר שרבי לא רצה להטריח את הציבור, שלא יעמדו מפניו.

21) קדיש דרבנן מוזכר ברמב"ם שם ובמ"מ ושו"ע אדמו"ר הזקן סו"ס נד אחרי לימוד תורה שבע"פ, ועדיין צריך ביאור מדוע ברמב"ם ובהגהת הרמ"א הנ"ל (שכנ"ל הזכירו אמירת אין כאלוקינו) לא נזכרה אמירתו בסיום תפילת שחרית. וראה בהערה הבאה.

22) כנראה הכוונה בתיבה זו, לקדיש יתום שאחרי פסוקים ללא אגדתא, כמו אחרי שיר-שליים (ובשו"ת הראב"י אב"ד בנוסח שבשבלי הלקט סי' ח, נעתק גם בב"ר ר"ס נה, נכלל גם זה בגדר 'קדיש דאגדתא').

ועצ"ע, מה מקום לספק בזה (ולחפש עניין נוסף בקדישים אלו, ולשלול טענות טורח הציבור וביטול מלאכה) מאחר ואומרים פסוקים ואגדתא. וצ"ל דס"ל שהקדישים הללו הם רשות בלבד. וראה בערוך השלחן (סי' נה ס"ה וסו"ס ט) שכתב לגבי קדיש דרבנן "יש רשות לומר קדיש". ועד"ז בקשר לשיר של יום כ' שם (סי' קלג ס"ב) "ואחר השיר של יום א"צ קדיש, כי כבר אמרנו ד' קדישים [=לנוסח אשכנז שאומרים עליו אחר ובא לציון], ואין להרבות בקדישים... אך היתומים נהגו לומר אחרי קדיש [ובסי' נה ס"ד כ' "ויותר אין מקום לקדישים, ועכ"ז הוסיפו [=הרשו לומר] עוד אחד אחר שיר של יום מפני היתומים המרובים", אם כי בזמנו כבר היו "כולם אומרים קדיש (ביחד)"] כמ"ש ביו"ד סי' שעו סט"ז, לכן כשאין יתום בביהכ"נ א"צ קדיש זה".

23) לכאורה, אחרי הביאו את פסקי הרמ"א הנ"ל (ובפרט לפי מש"כ בד"מ ובלבוש הנ"ל) – כבר יש "בירור בנגלה" לגבי קדיש שאחר עליו. ואולי כיוון שמספיק קדיש אחד בשביל המתים, אין צורך בשאר הקדישים. ולכן הביא מספרי קבלה מקור על חשיבות (כמה) קדישים נוספים בכלל (אות ג) וקדישים אלו בפרט (אות ב).

24) ראה דעות כיו"ב בנטיע גבריאל ה' אבילות ח"ב פמ"ד סי"א-יב.

25) כנראה הכוונה לקדיש, שגם הוא נקבע כחלק מן התקנה (ראה נוסח "תקנת אמירת תהילים בציבור" שבראש ס' התהילים 'אהל יוסף יצחק'), וגם דברי הלבוש הובאו כדי להדגיש זאת, על אף שכנ"ל אין זו 'חובה'.

עוד הוראה: בעניין הבקשה מאביו או אמו שלא יקפיד אם הבן אומר קדיש, הורה הרב²⁶ כשאין לנפטר בנים ויש לו חתן או שאר קרובים, אם הקרוב יש לו הורים – לא יאמר קדיש אפילו ברשותם, ואם אחד מההורים אינו בעולם – אז יבקש רשות מההורה השני (אביו או אימו) כדי לומר קדיש.

שאלה א: מה עושים בקהילה צעירה – כשכל הקדישים נופלים על אדם מבוגר שאין לו הורים, והוא מסרב?

תשובה: ההוראה ניתנה לציבור, ואין אפשרות לחייב בזה את היחיד (אבל בדרך-כלל מבוגרים מוכנים לומר קדיש מעצמם), אלא להסביר לו בדרכי נועם שבהשגחה פרטית נפלה בחלקו דווקא זכות גדולה לקיים את הוראת הרבי.

שאלה ב: מכיוון שגם בקדיש דרבנן, ב"מאן דקפיד" מציע הרבי שאחרים יאמרוהו²⁷ – האם ניתן לחייב צעירים לומר קדיש זה?

תשובה: כאמור, הוראת ההנהגה נאמרה לציבור, אבל כדאי להסביר לצעירים שאין כל חשש בזה, וזכות היא שניתנה להם מלמעלה לקיים את דברי הרבי.

26 נטעי גבריאל שם הערה ו, והוא מענה בפתק מהשנים האחרונות (תש"נ:). מקורות נוספים לזה נסמנו בפסקי תשובות סי' קלב ס"ק זי. ולכאורה הוא 'משנה אחרונה' לגבי ההוראה באגרת ז'עד, אג"ק כרך יט עמ' מד (והמובא ב'התקשרות' גיליון תרמ"ט עמ' 15) שיאמר האב בעצמו קדיש על בנו ר"ל כשאין הוריו מקפידין (ומאיך ראה באגרת ה'תרנ"א, אג"ק כרך טו עמ' של, וב'התקשרות' גיליון תרמ"ד עמ' 16). ואולי נובע ממה שבתקופה האחרונה רבים מקפידין ביותר למנוע זאת. וראה בהערה הבאה.

27 אגרת ה'קמ"ט, אג"ק כרך יד עמ' שעה. לקוטי שיחות כרך כא עמ' 374. שערי הלכה ומנהג או"ח ח"א ר"ס פ ("הנה בכלל אין בזה הגבלות, וכל אחד ואחד יכול לאומרו. אבל אותו המעורר השאלה, הנה מהיות טוב אל תקרי כו' – יש לברר שהאב והאם שלו לא יקפידו בזה"). השייכות לכל אחד – כ"כ בפתחי תשובה יו"ד סי' שעו ס"ק ד, והנסמן בנטעי גבריאל שם פמ"ג הערה י. הרבי לא הזכיר שי"א שקדיש (דרבנן בכלל, ועכ"פ שאחרי 'קוה') שייך לש"ץ, ראה הנסמן בפסקי תשובות או"ח קלב ס"ק טז. מאידך בנטעי גבריאל שם ס"ח הביא שקדיש דרבנן שאחר הדרשה שייך ליתום.

ולהעיר מדרכי חיים ושלום (מנהגי הרה"צ וכו') בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש) סי' קיח, אודות קדיש דרבנן שאחרי ברייתא דר' ישמעאל: "וכשלא היה יתום בביהמ"ד, אעפ"כ ציווה לומר קדיש זה לאיזה איש, גם שאינו תוך י"ב חודש. וכשאירע פעם אחת שלא היו בביהמ"ד רק מי שיש להם אב ואם, או היה הוא בעצמו אומר קדיש דרבנן הלו". וכנראה במקומו ובזמנו הקפידו על זה. ולפלא גם שלא כתב שם מאומה על הקדישים שבסיום התפילה.

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת בהעלותך

י"א בסיוון

בקריאת התורה מנמיכים מעט את הקול מ"ויהי העם כמתאוננים" עד "והמן כזרע גד הוא" ולא עד ככלל (יא,א-ז)¹.
 אין אומרים 'אב הרחמים'.
 מנחה: אין אומרים 'צדקתך'.
 פרקי אבות - פרק א'².

יום ראשון

י"ב בסיוון

סיום ימי התשלומין. זמן מתאים להחלטות טובות וביצוען, בשיעורי תורה והפצתה, באהבת ואחדות ישראל, ובנתינת הצדקה³.
 ממוצאי היום, אומרים תחנון כרגיל⁴.

ברכת כוהנים של הש"ץ⁵:

השיית והרכנת הראש - של הש"ץ - בעת אמירתו ברכת כוהנים:
 יברך (הרכנה לימין שלו) ה' (בזקיפה. לימין) וישמרך (הרכנה ובאמצע). יאר (הרכנה ולשמאל) ה' (בזקיפה שמאל) פניו אליך (הרכנה. שמאל) ויחונך (הרכנה. אמצע). ישא (הרכנה. אמצע) ה' (זקיפה. אמצע) פניו אליך (הרכנה. אמצע) וישם (הרכנה. ימין) לך (הרכנה. שמאל) שלום (הרכנה. אמצע). אחרי כל ברכה מברכת כוהנים זו - עונים 'אמן'⁷.

'למנצח... יענך'. והטעם לפי שכל עניין תשלומין אלו הוא בעניין הקרבנות, ואין בהן 'ספיקא דיומא' - אג"ק כרך כ עמ' רנא, לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1312.
 (5) בהמשך למנהגי ברכת כוהנים, שנקבצו בלוח השבוע דחג השבועות.
 (6) ספר המנהגים, עמ' 12. המקור - בזהר חדש פ' נשא (דף נ טור א), הובא במג"א סי' קכז ס"ק ג (אך לא בשו"ע אדמוה"ז שם).

ההרכנה - דלא כמ"ש בסידור צלות אדאברהם (ח"א עמ' שיט, בפ"ל עמק-ברכה) שאין להשתחוות אלא רק להסב פניו ולטענתו ממה שאסור להשתחוות בתפילה במקום שלא תיקנו חכמים (שו"ע אדמוה"ז סי' קיג ס"ג), י"ל שגם ברכת כוהנים של הש"ץ היא עניין בפ"ע ואינה חלק מהתפילה.
 (7) שם עמ' 13, מסידור אדמוה"ז, בניגוד לדעתו בשו"ע סי' קכז ס"א שצריך לומר "כן יהי רצון" (ברי"ף, ברמב"ם ובמהרי"ל - שאין עונים מאומה. בשו"ע הבי"י - שעונים פ"א 'כן יהי רצון') בסוף כולן או בסוף כל ברכה - פסקי הסידור סי' פב, ובשערי הכולל פ"ט אות לו הביא המקור מתשובת רב האי גאון, שהביא מנהג לענות אמן על כל ברכה, אף שמעדיף את מנהג מקומו לענות פעם אחת לבסוף. וזה מתאים לדברי זוהר חדש כבהערה הבאה. (גם בסידור יעב"ץ הוצאת אשכול ח"א עמ' ערב כתב כדעת רבנו בסידורו). וראה בירור הדעות בנושא בהתקשרות גיליון תמו עמ' 17.

(1) כן נהג הבעל קורא בבית חיינו, הרה"ח ר' מרדכי שוסטרעמאן ע"ה, ומקורו מפר"ח סי' תכח, כדי "להראות שהם מתחרטים". ומ"מ זהיר שם שיקרא בקול כזה שישמע כל הציבור גם את הפסוקים הללו, כמובן. ומציינים לליקוטי מהרי"ח (ח"ב סא,א) ולפירוש שערי רחמים על שערי אפרים (ג,ג).
 (2) וכדאי לפרסם מנהג זה, כדי שגם אלה (שמתפללים בסידורים אחרים [כנראה הכוונה לספרדים]) שנהגו עד עתה ללמוד פרקי אבות בשבתות שבוין פסח לעצרת בלבד, יוסיפו וילמדו זאת בכל שבתות הקיץ, ע"פ מש"כ אדמוה"ז בסידורו השווה לכל נפש - גם עבורם - ש"ש נוהגין כך בכל שבתות הקיץ" (תורת מנחם - התועדות' תש"נ ח"ג עמ' 297). וראה 'שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"א סי"ס מז, הוראות כלליות באופן הפצת מנהגינו בבתי כנסת שבנוסח אחר.
 (3) ע"פ 'תורת מנחם - התועדות' תשמ"ט ח"ג עמ' 323.
 (4) הן בארה"ק והן בחו"ל, ע"פ דברי אדה"ז בסידורו לפני

בעת אמירת הש"ץ ברכת כוהנים היו האדמו"רים נ"ע וצוקללה"ה זי"ע נוטים פניהם אל הש"ץ⁸.

רב האי גאון שפסק לענות אז אמן כנ"ל, וכן מוכח מתשובת הרמ"ז מכת"י שהובאה במילואים לס' ניצוצי זוהר שם, שמוכיר שהש"ץ מתחנן "או"א ברכנו" - שעיקרו נתקן כשאין כוהנים מברכים, וכן מוכח ממה שהביא זאת המג"א (שם ס"ק ג) על אמירת או"א כשאין שם כוהנים. ומש"כ בשו"ע הזוהר (שם, באבן יקרה ס"ק ג) דמיירי כשיש שם כוהנים, צ"ע. בשחת ש"פ מקץ תשכ"ז (שיחות קודש תשכ"ז ח"א עמ' 243) היתה תוכחה של הרבי ל'שפיץ חב"ד' שהנהגתם היא באופן ש"לא שערס אבותינו", ובפרט בעניין שאמרו חז"ל "אסור להסתכל בפני נשיא", ובין השאר הזכיר מה שמביטים עליו כל משך זמן התפילה, עד כדי כך שגם כשמגביהים את ספר התורה אין מביטים עליו, וכשהש"ץ אומר ברכת כוהנים אין מסתכלים עליו, ואף אין טורחים להסתכל בסידור בשעה שמתפללים, אלא מביטים כל הזמן עליו... עיי"ש. וראה ב'התקשרות' סוף גיליון תקס"ט.

אלא ש'אמן' זו היא מנהג בלבד, ואין מפסיקין לאומרה בפסד"ז ובכל מקום שאסור להפסיק (ראה כיו"ב בלקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 380).
8 שם. בכף החיים סי' קכז ס"ק טז כתב כן בשם היפה ללב סי' קכח "כדי לקבל אור העליון הנמשך בעת ברכה זו" (כשם שברכת כוהנים עצמה היא פנים כנגד פנים דווקא), והביא זאת ממוהר"ר דוד [כצ"ל] עראמה, שכתב כן בביאורו על הרמב"ם [נדפס לראשונה בקושטא, ש"ה] סוף פט"ו מהל' תפלה. ולהעיר מדברי הזוהר חדש הנ"ל אודות הש"ץ "כיוון דש"ץ סיים צלותיה ואתא לברכא ברכתא דכהני...". ומבאר איך צריך הוא להפנות את פניו אז, שכוונתו בפשטות למצב שאין כוהנים והש"ץ מברך במקומם [כי ע"פ פנימיות, כמ"ש בכף החיים שם, הש"ץ אינו "קקורא בתורה" בלבד כדברי הטור שם. ואף ע"פ נגלה כתב המאירי (סוטה מ, ע"י ציון 218, הובא בכף החיים סי' קכח ס"ק צא), שנהגו ברוב המקומות לעמוד גם כשאומר זאת הש"ץ לבדו "שהרי במקום נשיאת כפיים היא", וכן דעת

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחי

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש